

De noodkerk in Ressen

Tijdens het oorlogsgeweld in de periode tussen 17 september 1944, toen de 'Slag om Arnhem' begon en 25 maart 1945, toen de geallieerden voor de tweede keer de sprong over de Rijn uitvoerden en Arnhem en omgeving bevrijdden, was er in de Over-Betuwe enorm veel vernield. Meer dan 1400 woningen waren in zo slechte staat, dat ze niet meer konden worden opgebouwd en vrijwel alle andere gebouwen waren zwaar beschadigd. Er was bijna geen huis, waar nog een dicht dak op zat. De kerk van Ressen had ook veel te lijden gehad. Van het interieur was weinig meer heel.

Op de foto kan men de puinhoop zien. De oude preekstoel werd niet meer gerepareerd. Alleen de panelen, waarmee deze was opgebouwd, werden hergebruikt en zijn nu nog in de Ressenense kerk terug te vinden in de kerkenraadsbanken. Een nieuwe preekstoel werd van steen gemaakt. In de getroffen streken van Nederland, vooral in de Betuwe, werden plannen gemaakt voor het op de een of andere wijze verkrijgen van noodkerken.

Natuurlijk gingen er stemmen op, die vonden, dat de houten barakken, die uit Zwitserland en Zweden zouden komen, beter gebruikt konden worden om de woningnood te lenigen. De meeste Betuwnaren hadden immers geen waterdicht dak boven hun hoofd en er dreigde een tweede evacuatie om de winter van 1945-1946 door te komen. In die kerkbarakken konden immers

drie of vier van de grootste gezinnen worden ondergebracht? Toch werd uiteindelijk gekozen voor het bouwen van noodkerken, omdat men van mening was, dat het houden van kerkdiensten, naast het godsdienstige aspect, vooral ook een sociale noodzaak was.

Nog tijdens de oorlog stelde de Synodale Urgentiecommissie met als drijvende kracht de secretaris Ds. K.O. Finkensieper, directeur van de Heldringgestichten in Zetten, zich in verbinding met de herstelcommissie van de Wereldraad van Kerken, gevestigd in Genève (Department for Relief and Reconstruction of the World Council of Churches) om overleg te plegen omtrent een mogelijke hulpactie in het buitenland. Vooral de eerste secretaris, Reverend Dr. J. Hutchison Cockburn, moderator van de Schotse kerk heeft bijzonder gepleit voor hulp bij het kerkelijk herstelwerk in Nederland. Het 'Hilfswerk der Evangelischen Kirchen der Schweiz', gevestigd in Zürich, zegde al in januari 1945 een vijftal noodkerken toe.

Ds. Overbosch was sedert 1944 predikant van Ressen. Toen hij, nadat hij door de kerkenraad in Ressen was beroepen, de brief schreef, waarin hij het beroep aannam, stuurde hij die naar de hervormde gemeente Ressen en Doornik. Na verloop van tijd werd hij gebeld door de heer Arend Jansen, lid van de kerkenraad, met de vraag, of hij dat beroep aannam. De brief was niet aangekomen. Pas na de oorlog, eind 1945, kwam die brief in Ressen aan. Hij was naar Doornik in België gestuurd... Ds. Overbosch begon onmiddellijk onderhandelingen met Ds. Finkensieper over één van die Zwitserse noodkerken. Het resultaat was, dat de Restauratiecommissie van de Algemene Synode in Den Haag één van de eerste noodkerken aan Ressen toewees. In Elst en in Angeren heeft er ook een bestaan.

Natuurlijk kost ook een gratis verkregen barak geld. Transport, het maken van een fundering en de opbouw moeten geregeld worden. Maar overal werd een mouw aangepast. Het Zwitserse Rode Kruis verzorgde geheel gratis het transport van de kerken naar Nederland. De kerk kwam per trein aan en de wagon, waarin de onderdelen zich bevonden, werd op het laad- en losspoor in Ressen gerangeerd. Daar werd de hele zaak op een vrachtwagen geladen van de fa. D. Derksen, die naast de pastorie was gevestigd, en opgezet op de plaats, waar vroeger het schooltje van Ds. Pierson had bestaan.

Al direct na de eerste bevrijding van Ressen was bij Ds. Overbosch een geallieerd officier aan huis gekomen met de mededeling, dat hij een zoon was van de vroegere Ressense dominee Pierson. Hij was in de oorlog in een kano overgestoken naar Engeland en was nu meegekomen met de geallieerde militairen als gids. Hij introduceerde Ds. Overbosch bij het hoofdkwartier van de geallieerden, die hem direct na de bevrijding van een jeep voorzagen, waarop onder de voorruit stond: 'World Council of Churches' en waarmee hij in dienst van die Wereldraad van Kerken rondreed. Na bemiddeling van een kapitein Beek uit Arnhem werden manschappen van de

Royal Canadian Engineers ingezet voor de bouw. De onvermijdelijke uitgaven voor cement om de fundering, die in betonblokken was bijgeleverd, samen te voegen, en voor de aanschaf van lampen en meubilair werden gedekt uit een collecte, die in de gemeente Lisse op 19 augustus 1945 werd gehouden en die f 1839,70 opbracht. Ook enkele meelevende mensen uit Apeldoorn en Lisse werkten aan de opbouw mee. Het 'Hilfswerk der Evangelischen Kirchen der Schweiz' bleef eigenaar van de noodkerk. Pastoor Mulder bood banken uit de vernielde katholieke kerk van Bemmelen aan. Dat werd hem door enkele parochianen niet in dank afgenomen. Uiteindelijk zijn er geen kerkbanken, maar stoelen geplaatst.

De noodkerk werd in gebruik genomen op 16 september 1945 en heeft dienst gedaan tot men in 1948 de gerestaureerde oude Romaanse kerk weer in gebruik kon nemen. Daarna is de kerk nog ongeveer driekwart jaar in gebruik geweest voor zondagsschool en als verenigingsgebouw. De stoelen van de noodkerk werden opgeslagen in het lijkenhuisje achter de kerk. Sommige mensen veronderstellen, dat de stoelen uit de noodkerk in gebruik zijn geweest in de gerestaureerde kerk maar daar hebben andere stoelen gestaan.

Op de foto van het interieur van de noodkerk is het avondmaalszilver te zien. Dit dateert uit 1702. Het zilver, waarvan de voorwerpen gemaakt zijn, is ouder en wordt gedateerd rond 1685. Dit avondmaalszilver is in bruikleen gegeven aan Museum Het Valkhof. Bij kerkdiensten, waar het avondmaal gevierd wordt, haalt men het avondmaalszilver op en wordt het gebruikt.

Tevens is er een avondmaalslaken uit 1710, gemaakt door een Haarlemse damastmaker, waar een afbeelding is ingeweven van de slag, die door de hertog van Lotharingen, bij Rijssel (Lille) en Doornik in Noord-Frankrijk/België is gestreden. 'Rijssel en Doornik' lijkt veel op 'Ressen en Doornik'. De heren van Lynden, die in het kasteel van Ressen hebben gewoond, voerden hetzelfde wapen als de hertog van Lotharingen: een rood kruis op een wit veld. Of dit iets met elkaar te maken heeft, is een open vraag.

De noodkerk werd behalve voor kerkdiensten ook voor veel andere doeleinden gebruikt. Alles wat er maar te doen was in Ressen, gebeurde in die kerk. Er werden gemeenteavonden gehouden, er kwamen sprekers, er werd catechisatie gehouden en al wat dies meer zij. In 1950 werd de noodkerk netjes in schotten uit elkaar gehaald en naar Elst getransporteerd, waar hij een tijd lang vlak naast de in restauratie zijnde grote kerk gestaan heeft. Bij het stationskoffiehuis van de heer Van Beek heeft ook een noodkerk gestaan, die als een soort dorpshuis dienst deed. Verschillende mensen dachten dat dit de Ressense noodkerk was, maar dat was een andere. Die had oorspronkelijk in Wolfheze gestaan.

Joop Verburg

Een oude foto

Veel oude foto's

In deze rubriek nu eens niet de gebruikelijke oude foto; die treft u overigens al op vele plaatsen in dit blad aan. Deze keer op deze plaats een woord van dank aan de heer Ton Weijers uit Haalderen die ons een stapeltje afdrukken schonk van foto's die in 1984 door hem werden gebruikt bij het samenstellen van het boek: 'Van kolkend water tot waterkolken. Haalderen 1784-1984.' Dit beeldmateriaal kunnen wij uitstekend gebruiken om de diverse bijdragen over de geschiedenis van Haalderen in dit kringblad te verlevendigen. U vindt er al direct een voorbeeld van in dit nummer: in het artikel over 'De Essenpas'. Wij zijn erg blij met de foto's en zullen er zorgvuldig mee omspringen. En uiteraard hopen wij dat een goed voorbeeld ook goed doet volgen!

De foto uit het septembernummer van 1998

In het septembernummer van 1998 namen wij een oude foto op van een prachtige boerderij, waarvan wij, gelet op aantekeningen achterop de foto, dachten dat deze in Haalderen zou kunnen hebben gestaan. Dit vermoeden was gebaseerd op de vermelding van de naam Vernooij, in potlood op de achterkant van de foto. Mevrouw Vernooij-Heiligenberg uit Bemmelen heeft ons inmiddels uit de droom geholpen. De betreffende boerderij is haar oudershuis en dat stond in Wijk bij Duurstede.....

Gerard Sommers